

UDK 32

ISSN 0583-5062

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÉ DE DROIT
„JUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА 18 ГОДИНИ ОД ОСНОВАЊЕТО
НА ПОЛИТИЧКИ СТУДИИ

TOM
47-48

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

**ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

**ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
“IUSTINIANUS PRIMUS” DE SKOPJE**

**Во чест на 18 години од основањето
на политички студии.**

Скопје 2011-2012

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
L'UNIVERSIT "ST CYRILLE ET METHODE" – SKOPJE

**ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

ГОДИШНИК	ТОМ 47-48	СКОПЈЕ SKOPJE	2011-2012
-----------------	------------------	--------------------------	------------------

**ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
"IUSTINIANUS PRIMUS" DE SKOPJE**

Уредник:

Доц. д-р Ненад Марковиќ, Правен факултет “Јустинијан Први” Универзитет “Св. Кирил и Методиј” – Скопје, Република Македонија

Уредувачки одбор:

Доц. д-р Зоран Илиевски (Правен факултет “Јустинијан Први” Универзитет “Св. Кирил и Методиј” – Скопје, Република Македонија)

Доц. д-р Дејан Павловиќ (Факултет политичких наука, Универзитет во Белград, Република Србија)

Доц. д-р Ана Тодорчевска-Матан (Факултет политичких знаности, Универзитет во Загреб, Република Хрватска)

Асс. м-р Угљеша Јанковиќ (Факултет политичких наука, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора)

Асс. м-р Марко Кмезиќ (Центар за истражување на Југоисточна Европа, Универзитет во Грац, Република Австрија)

Секретар и техничка обработка:

Асс. д-р Драган Гоцевски

Правен факултет „Јустинијан Први“,
Ул. „Гоце Делчев“ 9б. 1000 Скопје, Република Македонија

Годишник на Правниот факултет “Јустинијан Први” во Скопје, објавен по повод 18 години од основањето на политички студии

Печати: АКАДЕМСКИ ПЕЧАТ
Тираж: 200

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

**ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

**ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
“IUSTINIANUS PRIMUS” DE SKOPJE**

**Во чест на 18 години од основањето
на политички студии.**

Скопје 2011-2012

СОДРЖИНА:

ОБРАЌАЊЕ НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Н.Е. Д-Р ЃОРГЕ ИВАНОВ, НА СВЕЧЕНОСТА ПО ПОВОД 18 ГОДИНИ ПОЛИТИЧКИ СТУДИИ НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“	9
---	---

I - ПОЛИТИЧКА ТЕОРИЈА

проф. д-р Светомир Шкарик ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА МАКЕДОНИЈА 1945-1953 (Поглед од XXI век)	15
--	----

проф. д-р Билјана Поповска, асс. д-р Иванка Додовска ЛИБЕРАЛНАТА ДРЖАВА И ПРАВО – ГРАЃАНСКИТЕ РЕВОЛУЦИИ И ПОСТРЕВОЛУЦИОНЕРНИОТ РАЗВОЈ ВО АНГЛИЈА.....	35
---	----

проф. д-р Марика Ристовска, д-р Зоран Јовановски ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ НА БЕЗБЕДНОСНИОТ СИСТЕМ НА МАКЕДОНИЈА ВО РАМКИТЕ НА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА И ПО ОСАМОСТОЈУВАЊЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	49
---	----

доц. д-р Дејан Павловиќ RULE OF LAW AND INDEPENDENCE OF JUDICIARY IN THE PROCESS OF DEMOCRATIZATION	69
---	----

доц. д-р Владимир Павичевиќ КРИТИКА БОДЕНОВЕ И МАРКСОВЕ ТЕОРИЈЕ У ДЕЛУ ЦОНА ПЛАМЕНЦА ЧОВЕК И ДРУШТВО.....	80
---	----

доц. д-р Марко Симендиќ HOBBS AND CICERO ON THE DISTINCTION BETWEEN IUS AND LEX	89
---	----

доц. д-р Дејан Донев НОВАТА ЕТИЧКА АКСИОЛОГИЈА ВО ПОЛИТИКАТА	98
---	----

доц. д-р Ненад Марковиќ ЦИВИЛНОТО ОПШТЕСТВО НИЗ ПРИЗМАТА НА ХРИСТИЈАНСТВОТО .	109
--	-----

доц. д-р Владимир Божиновски „БРАНИТЕЛОТ НА МИРОТ“ И УНИФИКАЦИЈА НА ЕВРОПА	124
---	-----

асс. м-р Димитар Апасиев ГРАЃАНСКОТО ЗДРУЖУВАЊЕ И НЕОЛИБЕРАЛИЗМОТ.....	134
асс. м-р Ана Чупеска ТЕНЗИИТЕ ВО ДИСКУРСОТ НА ЛИБЕРАЛНИОТ МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ.....	149
асс. м-р Драги Рашковски УЧЕСТВОТО НА ГРАЃАНИТЕ ВО ПОЛИТИЧКИОТ ЖИВОТ СО ПОМОШ НА ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА.....	161
м-р Јосипа Ризанкоска THE EFFECT OF THE INSTITUTIONAL ENGINEERING ON THE TRANSFORMATION OF THE ETHNIC PARTIES OF THE HUNGARIAN MINORITY IN SLOVAKIA AND THE ALBANIAN MINORITY IN MACEDONIA.....	170
м-р Андреј Кристан ZA RAZPRAVO O DRUŽBOTVORNEM POMENU IDEOLOŠKIH SIMBOLOV	194

II - ПРИМЕНЕТА ПОЛИТИКА

проф. д-р Борче Давитковски, асс. д-р Драган Гоцевски ЕФЕКТИВНОСТА НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....	203
проф. д-р Тодор Каламатиев, асс. м-р Александар Ристовски ПОЛИТИКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА НЕФОРМАЛНАТА ВРАБОТЕНОСТ VERSUS ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	215
проф. д-р Ана Павловска-Данева, доц. д-р Елена Давитковска ТЕОРЕТСКО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА СЛУЖБЕНИЧКИОТ СИСТЕМ	234
асс. м-р Угљеша Јанковиќ SOCIO-DEMOGRAFSKI PREDIKTORI SOCIO-EKONOMSKOG STATUSA GRAĐANA CRNE GORE.....	250
асс. д-р Ивана Шумановска-Спасовска ДРЖАВНАТА УПРАВА VIS-À-VIS СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	265
асс. м-р Биљана Петревска “РЕАФИРМИРАНАТА УЛОГА НА МЕЃУНАРОДНИОТ МОНЕТАРЕН ФОНД ВО УСЛОВИ НА СВЕТСКА ЕКОНОМСКА (ФИНАНСИСКА) КРИЗА И НЕГОВИОТ ОДНОС СО МАКЕДОНИЈА ”.....	282

асс. м-р Катерина Шапкова ПРЕДВИДЛИВОСТ НА МБИ10 ИНДЕКСОТ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ПРЕКУ ИЗГРАДБА НА АВТОРЕГРЕСИВЕН ИНТЕГРИРАН МОДЕЛ НА ПОДВИЖНИ СРЕДИНИ	292
--	-----

III - ЕВРОПСКА УНИЈА И МЕЃУНАРОДНА ПОЛИТИКА

проф. д-р Љубомир Д. Фрчкоски ПРЕСУДАТА ОД ХАГ И НЕЈЗИНИОТ ПРАВЕН ОСЕГ	313
---	-----

проф. д-р Добринка Тасковска ПРЕД - И ПО-ЛИСАБОНСКА ЕВРОПСКА ДРЖАВНОСТ	320
---	-----

проф. д-р Сашо Георгиевски ПРЕСУДАТА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СУД НА ПРАВДАТА ОД 5 ДЕКЕМВРИ 2011 ГОДИНА: ПРЕДИЗВИК ЗА НОРМАТИВНАТА, ЦИВИЛНАТА, ЦИВИЛИЗАТОРСКАТА И ЕТИЧКАТА СИЛА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА, Н.А.Т.О., С.А.Д И ДРУГИТЕ ДРЖАВИ ЧЛЕНКИ?	333
--	-----

проф. д-р Татјана Петрушевска ДОГОВОРОТ ОД ЛИСАБОН И ДЕМОКРАТИЗАЦИЈАТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	362
--	-----

проф. д-р Тања Каракамишева-Јовановска ТЕОРЕТСКИ АСПЕКТИ НА ЕВРОПСКАТА ИНТЕГРАЦИЈА.....	372
--	-----

доц. д-р Јасна Бачовска РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО НАЦИОНАЛНИТЕ И СТРАТЕГИСКИТЕ ДОКУМЕНТИ НА СОСЕДНИТЕ ДРЖАВИ.....	383
---	-----

доц. д-р Каролина Ристова-Астеруд ПАРЛАМЕНТАРНА КОНТРОЛА ВРЗ НАЦИОНАЛНИТЕ ВЛАДИ ВО ЕВРОПСКИТЕ ПРАШАЊА	407
---	-----

доц. д-р Зоран Илиевски MACEDONIA AND TURKEY'S EMERGING ROLE AS A POWER PLAYER IN THE WESTERN BALKANS: FILLING THE VACUUM OF BLOCKED EU PERSPECTIVES?	424
--	-----

доц. д-р Васко Наумовски ЕВРОПЕИЗАЦИЈА НА ЗАПАДНИОТ БАЛКАН - КОН РЕИНТЕГРАЦИЈА НА ДЕЗИНТЕГРИРАНИОТ РЕГИОН	437
---	-----

доц. д-р Иван Дамјановски ТРАНСАКЦИСКАТА ТЕОРИЈА ЗА РЕГИОНАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА И НАСЛЕДСТВОТО НА КАРЛ ДОЈЧ – КРИТИЧКИ ОСВРТ	452
асс. м-р Христина Рунчева CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION- NEW CHALLENGES AFTER THE TREATY OF LISBON	463
асс. м-р Милена Апостоловска АНАЛИЗА НА НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ЕВРОПСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ДО ЛИСАБОНСКИОТ ДОГОВОР.....	475

I

ПОЛИТИЧКА ТЕОРИЈА

м-р Димитар Апасиев²⁴³

ГРАЃАНСКОТО ЗДРУЖУВАЊЕ И НЕОЛИБЕРАЛИЗМОТ

1.02 Прегледна научна статија
УДК: 316.334.3:061.2(497.7)

КАКО НВО-СЕКТОРОТ ВО МАКЕДОНИЈА ГО ЗАДУШИ ОПШТЕСТВЕНИОТ АКТИВИЗАМ

Вие можете да се ослободите себеси, каде и да сте и какви и да се околностите околу вас – но, тоа значи дека мора да имате сила на гениј – зашто, најпосле, генијалноста е таа способност на човекот да се извлече од состојбите во кои е вплеткан, способност да се извлече од 'магепсаниот круг'... На ова можете да ми речете: „Но, јас немам толкава сила“!? Јас потполно се согласувам со вас. Ама за да ја откриете својата сила, моќта што е во вас, мора да бидете подготвени и да имате желба да се фатите во костец со предизвици и неволји од секаков вид. А вие токму тоа не сакате да го сторите... Оти, човекот е сам свој ослободител!

Џиду Крешнамурти (Jiddu Krishnamurti /1895–1986)

Овој труд е непретенциозен обид да се фрли светло на една мошне скокотлива тема, особено присутна во редовите на малубројните наизвалкани македонски активисти од **граѓанскиот [цивилен] сектор**,²⁴⁴ околу која се кршат копјата изминативе години: *Дали невладините организации можат да се изедначат со општествениот активизам и дали тие го поттикнуваат или го инхибираат истиот?*

Првичната хипотеза, дека НВО секторот кај нас го задуши или поточно речено не му даде ниту да п’ркне на автентичниот, ангажиран и социјално освестен граѓански активизам ја изложив во една дебата, пролетта 2010-та.²⁴⁵ Потоа оваа „контровверзна теза“, која во меѓувреме по малку и ја истражував, јавно ја изнесов во зимата 2011 година.²⁴⁶ По ова, сосем очекувано, следуваа различни реакции од видни интелектуалци кои ги почитувам и за кои имам високо мислење: некои од нив велеа дека ова е тема која е вредна за идно

²⁴³ Авторот е помлад асистент на Правниот факултет при државниот Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

²⁴⁴ За термилолошките дилеми во врска со избраните поими – во некоја друга прилика.

²⁴⁵ Станува збор за *Деновите на акција против дискриминацијата и милитаризмот* кои се одржаа во Младинскиот културен центар (Скопје), во организација на здружението на граѓани *Мировна акција* (Прилеп).

²⁴⁶ Види ја концептуалната, контактено-дебатна емисија „Пулс“ на ТВ Алфа, со тематски наслов: *Политички Џон Ленон*, посветена на граѓанскиот активизам во РМ, емитувана на 7 декември 2011 год. За подетално видете го линкот: <http://www.alfa.mk/default.aspx?mId=104&glId=82>.

сериозно научно истражување, а други – дека темата за „нво-мафијаштвото“ е обична измислица и предрасуда со која сум поентирал без да аргументирам и која има за цел шиканирање на граѓанскиот сектор кај нас и негово деградирање до ниво на „нво-вампиризам“!²⁴⁷

Да се разбереме. Јас не сум, како некои мои колеги, експерт за **непрофитно право**.²⁴⁷ Дури и повеќе – јас сум дилетант за правење НВО проекти и „стејт-билдинзи“. Но, иако она што ми паѓа на памет *a priori* оваа тема може и да биде затемнето од неточности – јас не престанувам да медитирам на „НВО-секторот“! Па, претпоставувајќи дека моите појдовни премиси, исто како и заклучокот до кои ќе дојдам, се магливи или несигурни, јас сепак ги запишувам и ги изнесувам, едноставно како човечко искуство – зашто, на крајот на краиштата, никогаш и не е докажано дека дилетантот навистина нема што да каже.²⁴⁸ Затоа, во продолжение, онолку колку што тоа го дозволува расположливиот простор за едно вакво истражување, ќе се обидам да го изложам мојот поглед кон ова суштествено прашање – давајќи му *контекстуализација* со појавата на современиот „нов дух на капитализмот“ и сакајќи, барем малку, да ја расветлам оваа дилема која досега, свесно или не, беше избегнувана и несоодветно третирана.

За политичката [не]култура на државниот капитализам

Мене ми е невозможно да се ослободам од ова ропство, оти здружението на господарите, наречено Држава, бдее над мене и моќно е како гладот наспроти лебот – иако нивната волја ја извршуваат луѓе како што сум и јас, купени за готови пари!

*Кочо Рацин: Резултат [1928]
(Коста Аностолов Солев/1908–1943)*

За да добиеме холистичка слика на проблемов кој е во фокусот на нашиот интерес, би требало да се потсетиме на она што му претходеше на фамозниот и толку споменуван *неолиберализам* – збор којшто кај активистите, нешто слично како и постмодернизмот кај уметниците, скоро сите го употребуваме „на прва“ – а ретко кој знае што точно се крие позади него. Имено, во периодот по Втората светска војна па некаде до 1970-те, пред да се појави тогашната „нова [општествена] религија“ наречена неолиберализам, на Запад постоеше т.н. **државен капитализам** (*State Capitalism*), а главната економска струја беше онаа која ги користеше конвенционалните *кејнзијански средства* на „Државата на

²⁴⁷ Види го, на пример, трудот: *Legal Mechanisms for Cooperation and Participation* – документ за компаративните искуства за соработка помеѓу владите и НВО секторот во Унгарија, Естонија и Хрватска - подготвен од Катерина Хади-Мицева (Правен советник во ECNL - European Center for Not-for-Profit Law); Будимпешта, 2007. Извор: <http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=1906> [објавено: 17.XII.2007].

²⁴⁸ Парафраза на Л. Тирманд во брилијантниот труд на Duncan Kennedy: *How the Law School Fails: A Polemic*; Yale Law Review - Law and Social Action (1970); f. 1, p. 19.

благосостојба“ (*Welfare State*).²⁴⁹ Како што истакна американската професорка Ненси Фрејзер (Nancy Fraser), на едно предавање во Париз, политичката култура на овој државен капитализам се одликуваше со четири клучни својства *vis-à-vis* трите основни претпоставки на „социјалната правда“ – прераспределбата (*redistribution*), признавањето (*recognition*) и претставувањето (*representation*).²⁵⁰

- 1) *Економизам* – јавната политичка моќ беше употребена за регулација на економските пазари. Голем број од развиените држави, барем формално, се залагаа за инклузија, еднаквост и солидарност [меѓу класите и генерациите].
- 2) *Андроцентризам* – мажот-работник, кој истовремено беше и припадник на мнозинската етничка заедница, беше типскиот модел на граѓанинот како политички субјект (гласач!), замислуван како просечен „семеен човек“, хранител и глава на семејството. Но, овој идеал не го остварија голем дел од семејствата на средната класа – бидејќи платата на *pater familias*-от, сама по себе, ретко беше доволна за издржување на невработената жена и за правилно подигање на децата, па тој мораше да работи и повеќе работи истовремено (впрочем токму затоа, во трудовото право, беше измислена и т.н. *part time job*). Од друга страна, пак, „фордистичката економија“, за којашто овој идеал е врзан, со текот на годините се смалуваше за сметка на растечкиот услужен сектор – кадешто претежно имаме ниски примања, кои се недоволни за нормално и достоинствено живеење.
- 3) *Етатизам* – потпирајќи се на стручњаци за „менаџирање со човечки ресурси“ како и на бирократските структури кои ги применуваа разноразните правила и процедури – државите на благосостојбата и „земјите во развој“ (Трет свет), кои нив *vis ac metus* ги копираа, се однесуваа кон оние на кои наводно им служат [граѓаните] – повеќе како кон клиенти, потрошувачи и даночни обврзници, отколку како кон активни лица со највисок *status civitatis* од кои извира суверенитетот и кои се чинители на општествено-политичкиот дискурс. Резултатот од тоа беше деполитизирана култура (в. подолу), којашто со прашањето на правдата му пристапуваше како на „технички проблем“ кој би требало да се реши под надзор на експерти или, пак, преку корпоративистички с[т]имулирани колективни преговори и трипартитен „социјален дијалог“. Тоа предизвика широкораспространета недоверба кон авторитативно-бирократската солуција и наведе голем дел од популацијата кон оправдан „анти-стејтизам“ (Rilling, 2009) кој државата веќе не ја гледаше како дел од решението, туку напротив – како дел од проблемот.
- 4) *Вестфализам* – според самата своја природа државниот капитализам беше национална формација, со цел мобилизација на капацитетите на т.н. „државанација“, првенствено фокусиран кон своите сопствени граѓани/државјани.

²⁴⁹ Тие мерки, воглавно, се следниве: прогресивно одданочување, планска индустријализација, национализација на некои клучни индустриски гранки, инвестирање во инфраструктурата, правна регулација на вработувањата, социјални трансфери, декомодификација на јавните добра и услуги и сл.

²⁵⁰ Види: [http://www2.univ-paris8.fr/ef/documents/Fraser.FCH.\(GSPM\).doc](http://www2.univ-paris8.fr/ef/documents/Fraser.FCH.(GSPM).doc). Видео материјалот од предавањето, одржано за време на Конгресот на Француската социолошка асоцијација (април 2009), можете да го видите на: http://www.dailymotion.com/video/x9xdr8_feminism-capitalism-and-the-cunning_news [пристап: 11.I.2012].

За плутократските тенденции на новиот либерализмот

Но, тоа што ти сега го правиш не е она најстрашното! Има и многу полоши работи. Тоа е кога ти и јас ќе станеме секој свој цензор и инквизитор и кога ќе почнеме – со своите ‘со клинци потковани стапки’, сè по ред во себе да газиме, така што од нас ќе остане само валкана крпа со која не можеш ниту да се исекнеш.

К. Рацин: разговор со Душан Поповиќ (1938)

Накусо, неолиберализмот кој почна да се појавува на главната сцена, фундира на два кристално јасни и емпириски потврдени постулата:

1) Брутална **редукција на јавното** – преку нехуманите мерки на наметнатата при[x]ватизација, дерегулација и т.н. политика на *trickle-down*, пропагандистите на неолиберализмот - кои често ги има во интелектуалните академски кругови и кои први потрчаа кон „златниот рудник“ на западните фондации - успеаја да ги издејствуваат намалување на даноците и придонесите кои ги плаќаат богатите, со што дополнително ги привилегираа, и со тоа директно им помогнаа на оние кои и така веќе имаа сè т.е. на крупниот капитал и неговите приватни сопственици – „мецени“.

А токму тука, семинарски обучените „НВО-активисти“ потфрлија кај третманот на дихотомијата *јавно vs. приватно*. Тие не сфатија дека овие два поима на политичкиот дискурс, кои се и најфундаменталните дистинкции на општественото живеење, се првенствено социјални категории! Заглибени во намерите да и се бендисаат на образованата јавност (*publicity*), тие заборавија дека јавното (*the public*) е многу поширока категорија. Тоа не е група од начитани луѓе кои се собрале за да постанат „јавност“, туку е простор за дискусија и акција во кој општеството е секогаш присутно – како база во која не се слеваат само моите приватни интереси, туку и интересите на другите мои сограѓани и, последично на тоа, во него испливува „социјалната општост на заедничарењето“.²⁵¹

2) Недозволиво зголемување на **класните разлики** меѓу населението – т.е. богатите стануваат уште побогати, а сиромашните уште посиромашни! Испробан најпрво во Латинска Америка, овој принцип послужи како образец за раководење на вечната „транзиција“ во земјите од поранешниот социјалистички лагер во Средна и Источна Европа. И иако овој бомбастичен проект беше јавно поддржан од Маргарет Тачер (В. Британија) и Роналд Реган (САД) – сепак, во развиените земји од Првиот свет тој се спроведуваше со поспора брзина отколку во неразвиените земји од т.н. Трет свет.²⁵² Но, тука тој не беше воведен самоиницијативно, туку како наметната програма за „структурно

²⁵¹ Rainer Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; Policy Paper of the Rosa Luxemburg Foundation - 5/2009, Berlin; p. 3. Примерокот е набавен од штанд на Европскиот социјален форум одржан во Истанбул (ESF, Турција, 1-4 јули 2010).

²⁵² Nancy Fraser: *Feminism, Capitalism and the cunning of History*; New Left Review - NLR 56, Mar-Apr 2009.

прилагодување“, со фактичка закана за должничко ропство по пат на позајмици со високи камати (преку ММФ, Светска Банка, СТО и др.).

Ова масовно шиткање во насока кон приватното и партикуларното ги поткопа основните принципи за еднаков третман на секој еден граѓанин и го изедначи неговиот третман со оној на *муштерија* – кој, пак, нужно зависи од неговата куповна или кредитоспособна моќ, односно од [не]можноста да плати за она што инаку му следува. Тука се испушти од вид простиот факт дека: јавните добра се употребуваат од луѓето како граѓани, а приватните добра се купуваат од луѓето како муштерии!

Структурата на НВО секторот, која нели беше за „демократизација“ на [посткомунистичкото] општество, немо посматраше како демократијата се извитоперува во *плутократија* – јавните услуги (во образованието, здравството, културата итн.) станаа ексклузивни само за оние кои имаат удел во трошоците за нивно сервисирање, а јавните добра се трансформираа во „клубски добра“ кои веќе не се отворени и лесно достапни за секого – па со тоа, наместо да ги минимизираат разликите, тие почнуваат да генерираат нееднаквост и исклучивост на цели категории граѓани.²⁵³

За тоа како НВО-секторот се завитка во новиот целофан

Наместо во практиката нашата критика и самокритика да го разбие лажното и да го замени со вистинитото, а злото со доброто – таа се претворила во својата апстрактна и формална спротивност.

Рацин: разговор со Д. Поповиќ (1938)

Унгарскиот економски историчар Карл Полањи (Karl Polanyi / 1886–1964), умесно забележа дека, во многу контексти, капитализмот е повеќе склон да се прилагоди, отколку да се спротивстави. Всушност, јас ја прифаќам како точна и мошне луцидна тезата дека капитализмот периодично, во доба на историски пресвртници, се **преозначува** (*resignification*) самиот себе – на тој начин што дури и ги засилува одредени аспекти на критиката која е насочена против него.²⁵⁴

А токму во таквите кризни моменти, елементите на *антикапиталистичката критика* бидуваат „преозначени“²⁵⁵ како би можеле да го легитимираат новиот облик на капитализам кој се раѓа и, на еден неосетен и мошне флексибилен начин, да го снабдат со свежа енергија и со своевидна повисока смисла. Овој нов дух, излезен од шишето, одлично се вклопи во и така нараснатата критика на државниот капитализам, кој почна да се смета за надживеан. Па така:

²⁵³ Така и R. Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; Policy Paper of the RLF - 5/09, Berlin; p. 4.

²⁵⁴ Ова е теза на Болтански (Luc Boltanski) и Кјапело (Ève Chiapello) во делото: *The New Spirit of Capitalism*; London, 2005 [Paris, 1999] – наведено кај N. Fraser: *Feminizam, kapitalizam i lukavstvo istorije*; „Perspektive“ – Policy Paper Rosa Luxemburg Stiftung - Southeast Europe, 02/2011; str. 7, f. 8.

²⁵⁵ Поимот на „преозначување“ е позајмен од трудот на Judith Butler: *Contingent Foundations* (London, 1994).

- а) На полето на **антиекономизмот**, каде што неолиберализмот сакаше што побрзо, од политичкиот простор, да ги потисне сите спомени на „социјалниот егалитаризам“²⁵⁶ – дејноста на НВО секторот, пренагласувајќи ја важноста на идентитетските прашања на одредени маргинализирани заедници, не успеа навремено да ја лоцира скриената мамка и влезе во „опасна врска“ со апологетите на неолиберализмот.²⁵⁷ Со други зборови, НВО секторот ја промаши целта: пренагласено ја критикуваше политичката култура, наместо *политичката економија*! Тој не успеа да сфати дека неолибералистичкиот капитализам повеќе сака да се судри со самонаречените НВО активисти на полето на признавањето (*recognition*) на одредени, во прв ред граѓански и политички, права – отколку на бојното поле на прераспределувањето (*redistribution*) на општественото богатство, кое е тесно поврзано со социјално-економските права на човекот и граѓанинот.
- б) Во сферата на **антиандроцентризмот**, каде неолиберализмот сакаше да почне и со експлоатирање на женскиот, а не само на машкиот труд – дејноста на НВО секторот се насочи кон вклучување на половата еднаквост во сферата на трудовото право – па го испорача идеалот на „семејство со две плати“. Така, од една страна, се овозможи амбициозната жена од средната класа, која дотогаш беше домаќинка - да гради своја кариера; но, од друга страна се создаде огромно мнозинство на т.н. *фриленсерки* – привремено вработени и екстремно ниско платени работнички во низа трудово-интензивни и услужни дејности (шивачки, келнерки, продавачки и сл.), чии газди профитираат од нивниот потценет наемен труд. Кога се побара грижата за нивната еманципација да ја водат невладините, тие умесно ја пренасочија темата кон синдикатите – кои, пак, се фантомски и во пракса воопшто не постојат во овој дел од приватниот [бизнис] сектор, бидејќи тој главно се темели на мали и средни претпријатија кои, нели, го развиваат „претприемачкиот дух“ на нацијата.
- в) Во просторот на **антиетатизмот**, каде што неолиберализмот – стигматизирајќи ја социјалната помош за неимотните – сакаше експресно да ја истисне „Државата дадилка“ (Nanny State), и на нејзино место да ја вметне „Минималната држава“ (Mini State) – новиот ентузијазам на невладините организации се покажа како повеќе од добредојден. Токму во овој случај НВО критизерството на државниот патернализам умешно беше преземено од перјаниците на неолиберализмот и, парадоксално, допринесе за неговиот подем. Имено, аргументот на граѓанскиот сектор кој оправдано сакаше да ја намали моќта на државата и да ја претвори во „јавна служба“ т.е. сервис на граѓаните,²⁵⁸ а со цел социјалната правда да стигне до оние на кои им е најпотребна – се извитопери во аргумент за легитимирање на

²⁵⁶ За тоа како еднаквоста влијае врз општото добро, види ја одличната студија на Ричард Вилкинсон (Richard Wilkinson) и Кејт Пикет (Kate Picket): *The Spirit Level: Why equality is better for everyone* [Духовното ниво – Зошто еднаквоста е подобра за сите?]; Penguin Books; London, 2009.

²⁵⁷ Слично и Hester Eisenstein: *A Dangerous Liaison? Feminism and Corporate Globalization*; Science and Society, vol. 69, № 3, 2005 – цит. сп. Фрејзер.

²⁵⁸ Види го предговорот на д-р Тома Живановиќ кон српското издание на книгата од Леон Диги (L. Duguit): *Les transformations du droit public* [Преображају јавног права]; ПЛАТΩ (библиотека: „Епистеме“); Београд, 1997.

маркетизацијата²⁵⁹ и следствено на тоа во премолчено одобрување на смалувањето на државните социјални трансфери. А тука, како што забележува Ума Нараван (Uma Narayan), се случи и една вознемирувачка „случајност“:²⁶⁰ т.н. *микрокредитирање*, кај кое невладините организации *sui generis* имаа свој удел и мониторинг, се случи токму во мигот кога државите кренаа раце од макроекономските напори за борба против растечката сиромаштија.²⁶¹

- г) И конечно, на полето на **антивестфализмот**, неолиберализмот го трасираше „глобализмот“ на моќните мултинационални корпорации (TNC - Trans National Corporations) кои, на прв поглед, делуваат како примамливи странски инвеститори и, обично преку делење новогодишни пакетчиња, ја негуваат „општествената одговорност“. Тука, невладините организации – кои, пак, сакаа да се појават на меѓународната арена и да создадат едно *глобално цивилно општество* – го изместија тежиштето од локалните неправди, кои требаше да ги обзнанат пред светското јавно мислење, за да го предизвикаат толкупосакуваниот социјален „ефект на бумеранг“.²⁶² Наместо ова, особено во Југоисточна Европа и Западен Балкан, тие неосетно се збуткаа во оквиот на политичкиот апарат на предпристапните фондови на Европската Унија и на „програмите за развој“ на амбасадите на нејзините земји-членки – па така, она што започна како спасоносен обид за актуелизација на неправдата, надвор од границите на државата-нација, заврши како елитистички напредок на оние „НВО-активисти“ кои флуентно го владеат англискиот јазик и уживаат во кабинетскиот конформизам на некоја бриселска канцеларија, а кои всушност се приврзок на административните потреби на новиот тип капитализам.

За јавните услуги и „ен-ци-о“ елитистите

„Слушни,
стави го увото на пулсот на денот,
ох, слушаш ли –
го слушаш ли нивниот проклет татнеж,
подмолен?“

Рацин: *Балада за стапката* (1938)

²⁵⁹ Заб. – под „маркетизација“ подразбирам процес кој овозможува јавните претпријатија да се однесуваат како фирми ориентирани кон водење бизнис и правење профит.

²⁶⁰ Цитираниот труд на Нараван е презентираан на XXII^{от} Светски конгрес на Философијата на правото и Социјалната философија; мај 2005 – Гранада.

²⁶¹ На пример, дел од 3, 5 милиони евра од средствата на т.н. *Соросов ургентен фонд*, преку неговата испостава Фондацијата „Институт отворено општество – Македонија“ се употребени за отплата на кредити за малите бизниси т.е. за репрограмирање на микро-кредитите на околу 250 ‘клиенти’ на Фондацијата за микрокредитирање „Хоризонти“ од Скопје. Извор: <http://metamorphosis.mk/foom/urgenten-fond.html> [пристап: 23.I.2012].

²⁶² Заб. – „ефектот на социјален бумеранг“ се постигнува тогаш кога ускратувањето на едно право ќе предизвика револт и побуна кај народот која ќе донесе до уште поголемо право од она што првично се сакало да се укине.

Мокната хегемонија на капиталистичките вредности на неолибералниот „пазарен радикализам“, која господареше последниве децении наназад, доведе до опкружување кое создаде мнозинство кое е надвор т.е. е целосно исклучено од јавната сфера. Срцевината на проблемот на печуркарските НВО-и го гледам во нивната неоправдана тенденција на *супституција на ингеренциите* на државните органи – која ја бранеа со трескавичен вербализам. Имено, преку разни лобирања и непромислени копирања на „искуствата од Запад“, ²⁶³ невладините организации всушност се борат за тоа да го заземат челното место при давањето **јавни услуги** – кои сега почнаа да се наплаќаат. Па така, давањето на базичните сервиси на граѓаните станува пазарно-финансиски контролирано, а остатокот од јавните „оператори“ се немоќни во трката по профит *vis-à-vis* нивните приватни конкуренти. Вака ослабениот јавен сектор, дополнително обременет од неспособните партиско-непотистички кадри кои се влеваат во него, се испразнува од можноста за било какво кадровско ојачување.²⁶⁴

Во јавната, а и во самата НВО-сфера, сè се подведе на пазарната логика како нормален *modus operandi*, и операциите кои се изведуваа беа обоени во тие меркантилистички тонови. Страничниот ефект, гледано од аспект на „господинот граѓанец“, ²⁶⁵ како расчинет *zoon politikon*, се состои токму во неговата партизација, која паралелно и парадоксално е проследена со негова деполитизација – бидејќи тој сега, примарно, ги следи економските максими и логики. Наместо НВО-активистите да направат оправдан и револтиран маневар и да крикнат водени од паролата „Не го фаворизирајте профитерството!“ - тие, преку оваа маркетна валоризација, која без отпор ја прифатија во услови на општа пауперизација, на мала врата ја внесоа профитабилноста меѓу вредностите и дозволија пред нивните очи, граѓанинот да се детронизира и карикатурално да се сведе на *Res oeconomicus*! А немате ли граѓанин – ‘пишете му крст’ на граѓанскиот сектор.

Првичните пуритански активисти, сега преобратени во истренирани „лидери“ и **НВО-елитисти**, не разбраа дека ваквата искривена граѓанска скица остава мачни чувства на неисполнетост, празнина и страв од евентуален иден неуспех – што, пак, го парализира и го пасивизира поединецот. Иронијата на

²⁶³ За употребата на терминот „петта колона на Западот“ види го есејот: *Глобализацијата како војна од нов тип* на дисидентот од времето на сталинизмот, кој долго живееше и предаваше во Германија – проф. Александар Зиновјев (Александр Александрович Зиновьев / 1922–2006), презентирани на конференцијата „Русија и Централна Европа во новата геополитичка реалност“ (Москва, 14-16 јули 2001). Македонскиот превод од руски јазик, направен од страна на авторот на трудов, за прв пат беше објавен во Првото младинско електронско списание за антиглобализам „Махатма“ (www.mahatma.tmar.biz – бр. II, 2007) во издание на Асоцијацијата „Magna Carta“ од Велес.

²⁶⁴ Слично и Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; RLS Policy Paper - 5/09, Berlin; p. 4.

²⁶⁵ За разлика од она што треба да биде вистинскиот граѓанин, ‘граѓанецот’ е покорно муленце што живее в град и е во постојан страв од надлежните. Тој, поправо, им е на постојано располагање ним. Негова основна особина е што можеш да го газииш до бесвест, а тој ќе ти каже ‘фала’ и ќе праша: кога утре да дојдам, повторно да ме изгизите, господине службениче? Граѓанец е човек кој молчи и трпи - оти не сфаќа дека не постои тој заради Државата, туку државата заради Него. Венко Андоновски: колумна „*Господинот граѓанец*“; Нова Македонија, бр. 21869 (23.XII.2009).

невладините организации е тоа што наместо совреме да го „прочитаат“ и да станат критичари на овој погубен концепт, и тоа *одоздола* ‘од името на народот’ (сфатен како *demos*, а не како *ethnos*) – тие, парадоксално, станаа контрибутори на процесот. Кога спроводителите на овој пеколен план видоа дека т.н. НВО-активисти се безидејни, лесно поткупливи и коруптивни, заинтересирани само за своите бруто или нето дневници, без елементарен сенс за далекувидост – единственото што им преостана да го направат е да им ги зголемат хонорарите. Со тоа тие си обезбедија непречено одвивање на наводните „структурни реформи“ – кои ги превртеа наопаку сите клучни начела на *дивелопментизмот* и *de facto* ги принудија посткомунистичките (европски) и постколонијалните (афрички) држави да го обезвреднат и оттуѓат својот имот, да ги отворат своите пазари и да ги намалат социјалните давања до ниво на непрепознавање, сведени на чиста симболика.

Згора на сè, а можеби и најважно, е тоа што јавното полека исчезнува од јавната власт: „Тоа што е јавно во власта е фактот дека таа е доверена од народот и е одговорна пред народот! Таа е јавна затоа што уставот, легитимитетот и надзорот бараат јавна процедура. [...] Конечно, таа е јавна сè додека во неа лежи одговорноста за стопанисувањето со јавните добра“ (Rinken, 2002).

За „НВО-бумот“ и деполитизацијата на Граѓанинот

Нашите господари ги испраќаат своите синови во посебни институти кадешто купуваат свест и знаење како да постапуваат со нас – а ние, робовите, мораме сами да бараме свест за одбрана од нив, мораме со гола рака да пробиваме тунел низ грозотиите на робовската Темнина!

Раџин: Резултат (1928)

Индикативно во целава ситуација е тоа што, откако неолибералниот цунами-бран стана општествен *mainstream*, паралелно со него се случи и масовниот **бум на невладините организации** – иако нивната понуда за директна граѓанска акција остана прилично скудна, без визија и моќ на убедување и мобилизација. Оттука се поставува прашањето: Дали развитокот на овој „тандем“ е само чиста случајност или постои некоја меѓусебна подземна привлечност? Дали сме само жртви на несреќни околности кои ни се случија на погрешно место во погрешно време или, пак, т.н. НВО-активисти станаа лесен плен на привилегиите кои им ги донесе ‘новото време’?

Иако овие легитимни и здраворазумски дилеми во нашава средина имаат манихејско-еретички склоности – сепак, доколку одбиваме нив да ги истражине, тоа ќе биде само на наша штета. Според некои автори, со овој неочекуван *NGO boom* се пополни празниот простор кој се појави преку ерозијата на државните надлежности, толку својствена на новопојавениот облик на капитализам кој беше *in statu nascendi*.²⁶⁶ За разлика од претходноописаниот државен капитализам, кој

²⁶⁶ Во оваа насока, и покрај апологетскиот призвук кој го има, делумно го прифаќам ставот дека голем број од новооснованите НВО-и ја донесоа толку потребната [материјална] помош за дел од

ја користеше политиката за да го заузди пазарот – заговорниците на новиот облик на капитализмот се обидоа да го сторат токму обратното: искористувајќи го пазарот, да ја зауздаат политиката!²⁶⁷ Но, клучното што се превидува е дека тие создадоа огромна меѓународна [пајакова] мрежа од фондации, институти, истражувачки центри, публикации, научници, професори, писатели - со цел да ги развијат, спакуваат и наметнат нивните идеи и доктрини.²⁶⁸

Сепак, учинокот кој се добиваше на терен, преку активноста на многубројните „ен-џи-оа“ често беше **деполитизација на локалните групи** и прилагодување на нивните „плани и програми“ во правец којшто најмногу им одговараше на интересите на фондациите од т.н. Прв свет (т.е. токму на западните кредитори, кои дури и ни беа претставени како добродушни приватни донатори или *филантропи*)!? Како што умесно заклучува проф. Н. Фрејзер, благодарейќи на ваквата површина и „краткорочна природа“ – невладините организации направија многу малку за преиспитување на присутниот бран на перманентно опаѓање на државните расходи за најзагрозените и исклучените по било кој основ, а беа безгласни и во смисла на потребата од градење политичка поддршка за поодговорна државна активност во насока на нивелирање на класните разлики.²⁶⁹ Со исклучок на некои организации за човекови права и ретки феминистички организации од т.н. втор бран – на кои, пак, со право би можеле да им приговориме за партикуларност во пристапот – останатите НВО-и, кои плашливо и во старт се оградија од еманципаторските [антиимперијалистички] општествени движења, во овие динамични моменти, не успеаја да го политизираат „личното“, за да на тој начин успеат да ја прошират листата на места кои би можела да содржат неправда (социјална, економска, политичка, правна, полова, верска итн.).

Имено, со доброволното прифаќање на вешто наметнатата улога на „тампон-зона“ помеѓу граѓаните и власта и со некритичкото прифаќање на патронатот на институциите на посредната [претставничка/репрезентативна] демократија, тие ја пропуштија можноста, во дадениот историски *momentum*, да делуваат освестувачки на народот во целина, или барем на нивните целни групи. Со ова наивно и суицидно харикири-сценарио, социјално освестените јадра на

луѓето кои останаа без работа со *рационализацијата* која се случи во јавниот сектор – кој, под називот реструктурирање, беше или целосно приватизиран или, пак, во голема мера даден под концесија преку сомнителното јавно-приватно партнерство. Но, од друга страна, тоа предизвика дополнителна инфекција на НВО-секторот со преносниот вирус на бирократијата (фр. *la bureaucratie*).

²⁶⁷ Fraser: *Feminism, Capitalism and the cunning of History*; NLR, 56/09.

²⁶⁸ За ова види го брилијантниот говор на Сузан Џорџ (Susan George) – независен научник и активист, член на TNI (Transnational Institute) и на ATTAC-France (Association for Taxation of Financial Transaction to Aid Citizens). Говорот, под наслов: *Кратка историја на неолиберализмот – Дваесет години елитна економија; зголемени можности за структурни промени* е одржан на Conference on Economic Sovereignty in a Globalising World (24-26 март 1999), а кај нас за прв пат е постиран од автохтоните активисти на вистинскиот Плоштад Слобода (кои, патем речено, немаат никаква врска со сегашниот „Плоштад слобода“, кој стана познат по противењето на проектот ‘Скопје 2014’).

²⁶⁹ Слично и Sonia Alvarez: *Advocating Feminism - The Latin American Feminist NGO „Boom“* – кај N. Fraser: цит. труд.

граѓанскиот сектор кои беа во зародиш, а кои беа „демотски, хоризонтални и партиципативни“ и принципиелно одбиваа да се впуштат во извешбаната шема на механицистичкото NGO финансирање, почнаа да се доживуваат како симпатично, егзотично и утопистичко *контракултурно* [радикално демократско] движење. За власта, откако виде дека тоа е жигосано внатре во самиот граѓански сектор - од страна на новопечените НВО експерти, кои беа школувани со стипендиите добиени од фондациите за чии агенди работеа - беше многу полесно да го маргинализира и *pro futuro* да го смета за нерелевантно, барем на среден рок, додека тоа не се консолидира.

Така, ролјата на божемен партнер во идните преговарања и договарања, церемонијално им припадна на невладините организации – чии полтронски и кариеристички настроени претседатели и секретари, со доза на возбуденост и восклик беа видно радосни што, од страна на естаблишментот и спонзорираната „стручна јавност“, лажно се перцепирани за наводни *партнери на политичарите* во креирањето на јавното мислење. Поинаку речено, нашите пионери во НВО активизмот, наместо како „decision-мејкери“, се задоволија со споредната улога на „opinion-мејкери“ – која и онака слабо ја одглумија.

Со други зборови, тие заглавија во калта на новопродуцираната **НВО-бирографија**, која самите ја создадоа. А под поимот бирографија, познато е, се позразбира *канцеларштина*! Тоа е агол на гледање на работите од затворен простор и неживеење со проблемите на животот. Бирографијата, во автархичниот и отуѓен НВО сектор, користи сопствен „новоговор“ – тоа е јазик што е апстрахиран од стварноста и затоа е испразнет од суштината: станува безживотен, схоластичен, поради што го нарекуваме фразерски (пр. често, во НВО круговите, ќе чуete за: ‘тим билдинзи, лидершип способности, проект менаџери и извршни директори’; ‘оперативни грантови за одржлив развој, механизми за институционална соработка, градење капацитети и имплементирање алатки за меѓуресорско партнерство’; ‘изработка на национални стратегии, акциони планови и апликативни платформи за градење мрежа од коалиции’...!?). Тоа е лажен говор, говор на прикривање и заведување кој не живее *со*, туку живее *од* проблемите на луѓето околу себе.

Во усовршувањето на таквиот артифициелен јазик, проектно обучената и извешбана НВО-бирографија внесува преголема енергија, со настојување што добива крајни можни граници. А секоја апстракција од стварноста, барем била и искажана во јазикот, е форма на *алиенација*. Отуѓеноста во бирократскиот [ново]говор е карактеристична појава. Меѓутоа, тука уште пострашно е тоа што тенденцијата на немањето супстрат, преку говорот, подоцна ги зафаќа и другите сфери на човековото дејствување.²⁷⁰

²⁷⁰ За овие бирократски поенти ја парафразаирав професорката Јованка Кепеска: „*Бирографијата со сопствен јазик*“ - Време, септември 2009.

За иднината на чистиот граѓански активизам во РМ

И ми се чини дека работата за рушење на овие услови е многу непроодуктивна отколку работата под нив... Тоа ми е последниот Резултат!

Рацин: Резултат (1928)

После ваквата неповолна рентген-слика за улогата на НВО секторот – не е тешко да се заклучи дека моите мотиви ќе бидат осенети за деструктивни. Ама, јас не сакам овој труд да го завршам во песимистички тон, бидејќи активизмот е силно оптимистички по својата природа и верува дека „подобар свет е можен“. Па затоа, смерниците по кои, во иднина, би требало да се развива граѓанскиот сектор – по мое мислење се следниве:

- * оживување на **проактивниот граѓански дух** – во македонски прилики, ова е особено битно да се обезбеди меѓу младите (првенствено студентите) кои се заробени од партитократијата и кои многу брзо го сфатија „штосот“ дека ако не се во некој штабско-партиски подмладок, не ќе можат да најдат ни студетско легло, а камоли работа – што само го парализира нивниот огромен потенцијал. Ќе се сложиме дека Македонија, како „посткомунистичка земја“, нема своја култура на масовни граѓански движења кои би биле спремни да организираат граѓански протести, петиции, иницијативи, референдуми, бојкоти, сквотирања и сл. – и таа мора да се изгради со наши сили, во наши прилики! Со тоа ќе се надмине дефетизмот продуциран од лилипутанскиот синдром дека граѓаните не можат ништо да променат, туку можат само да се прилагодат. Покрај правните методи на институционална борба, особено треба да ги развиваме и вонинституционалните методи на *директна акција* и *директна демократија* – со цел партиципацијата изворно да видат дека можат и самите да бидат креатори на одлуките кои непосредно ним ги засегаат;
- * развој на **„автономни хоризонтални движења“** (алтерглобалисти, антифашисти, синдикалисти, анархисти, феминисти, борци за човекови права, „зелени“ активисти, борци за правата на животните и останати ‘freedom фајтери’) – она што е многу значајно за ваквите ентузијастички движења е тие да не замрат набрзо по своето појавување. Тоа би го постигнале преку нивното *креативно заедништво* и соработка со сродните групи - при што мора да внимаваат да не забегат во „секташтво“ - а од друга страна, пак, да не се искомпромитираат. Само така, преку овој среден пат, како и преку кохерентни, перманентни и издржани акции – кои нема да си поставуваат превисоки [револуционерни] цели – ние ќе бидеме видливи во лаичката јавна сфера и ќе го здобиеме толку потребниот *кредибилитет* – којшто го немаат веќе извалканите експерти, НВО-и и фондации – а ќе покажеме дека, без оглед која политичка партија е на власт, сме конзистентни и беспоштедни во критиката на нејзините лоши чекори кои не водат кон општото добро. Тука, неодминливо, би си го поставиле прашањето: Дали, евентуално, треба да им се „прости“ на извиканите НВО-елитисти и тие, доколку посакаат, да бидат рехабилитирани и вклучени во идниот развој на ваквите движења? Мојот одговор е категорично НЕ – бидејќи „само чесниот човек има право на прошка

од својот народ“ (Робеспјер, познат по прекарот Неподмитливиот). Она што ние не треба да го дозволиме е ова новоизградено бротче на срамежливиот активизам да заглиби пред „борделот на политичката проституција“. Треба радикално да ги екскомуницираме овие личности и да го препознаеме секој нивни злонамерен обид за повторно вклучување во првите борбени редови, како „луѓе со богато искуство“. Тврдам дека ваквите препознатливи „NGO-активисти“ и „експерти“, со својата појава, повеќе им штетат отколку што им користат на автономните движења – првенствено поради сенката на својот минат партиски багаж – па со нивните побуди, во кои оправдано се сомневам, само го контаминираат движењето кое допрва сака да се создаде како автентично;

- * **ненасилен метод на борба** – тргнувајќи од девизата дека „најнасилната акција не е и најсилна“ (Ганди), активистите од овие движења мора да внимаваме да не се фатиме во стапиците на системот против кој се бориме. Како што гледаме, современите „демократски“ држави мораат да употребуваат што повеќе насилство, дури и врз мирни демонстранти, за да го одржат постоечкиот поредок. Тоа неминовно води до *авторитарен капитализам* (Derpe, 2010) против кој граѓанскиот сектор мора да се бори со сите свои сили. Да ја парафразирам Сузан Џорџ: неолиберализмот можеби е ненаситен, но не е неранлив! Дојде времето ние да ја поставиме агендата, наместо да им дозволиме тоа да го прават Господарите на светот во Давос. Притоа, не мораме да измислуваме ништо ново – само треба да бидеме спремни за алтернативи, за *политиката на замена* којашто ја враќа моќта во заедниците и ги поттикнува инструментите на непосредната демократија. На наша страна е бројноста, затоа што има многу повеќе губитници отколку победници во неолибералистичката игра. На наша страна се и идеите, додека нивните конечно се ставени под знак прашалник заради постојаните кризи со несогледливи последици. Солидарноста во денешни услови веќе не значи само помош, туку пронаоѓање на скриените синергии во заедничките борби, на начин на кој нашата бројчана сила и моќта на нашите идеи за подобар свет - најпосле ќе преовладеат.

Клучни зборови: *невладини организации, НВО-сектор, НВО-бирографија, НВО-елитисти, НВО-експерти, граѓански активизам, јавни услуги, деполитизација, државен капитализам, неолиберализам.*

РЕЗИМЕ

Централниот проблем кој го анализира авторот на трудот, инаку и самиот активист на Движењето за социјална правда „Ленка“, е: *Дали невладините организации можат да се изедначат со граѓанскиот активизам и дали тие го поттикнуваат или го инхибираат истиот?* Преку една историска скица на развојот на современиот капитализам и НВО-секторот, разработени се интересни хипотези за „случајноста“ на НВО-бумот и паралелното продирање на неолибералистичките максими во општественото живеење, особено во т.н.

посткомунистички земји. Истовремено, дадена е и остра критика на НВО-бироократијата и НВО-елитизмот, аргументирано анализирајќи ги местата каде овие „активисти“ и „експерти“ потфрлија при нивното делување на терен – при што тие, всушност, допринесоа за демотивација и деполитизација на граѓанинот во нашево совремије и за развивање на инфериорниот и штетен лилипутански синдром. Текстот завршува со конструктивни препораки и генерални насоки за развој на граѓанскиот сектор во блиска иднина.

S U M M A R Y

THE CIVIC ASSOCIATION AND NEOLIBERALISM

HOW THE MACEDONIAN NGO-SECTOR DESTROYED THE SOCIAL ACTIVISM

The central problem that is analyzed by the author of this labor, who is an activist himself of the Movement for Social Justice 'Lenka', is: *Can non-governmental organizations be equalized with civic activism and whether they promote or inhibit the civic activism?* Through a historical sketch of the development of the modern capitalism and the NGO sector, are being elaborated interesting hypotheses for the 'coincidence' of the NGO-boom and parallel entrance of the neoliberal maxims in the society, especially in the so-called post-communist countries. At the same time, it has been given sharp critics of the NGO-bureaucracy and NGO-elitism, argumentatively analyzing the places where these 'activists' and 'experts' failed in their action on the terrain – when they, actually, contributed to demotivation and depoliticization of the citizen in our contemporaneity. The text ends with constructive recommendations and general guidelines for development of the civil society in the near future.

Key-words: *NGOs, NGO-sector, NGO-bureaucracy, NGO-elitists, NGO-experts, civic activism, public services, State capitalism, neoliberalism.*

Библиографија:

- „Пулс“ - ТВ Алфа, *Политички Џон Ленон*, 7 декември 2011 год. <http://www.alfa.mk/default.aspx?mId=104&gId=82>.
- Duncan Kennedy: *How the Law School Fails: A Polemic*; Yale Law Review - Law and Social Action (1970); f. 1.
- Fraser: *Feminism, Capitalism and the cunning of History*; NLR, 56/09.
- Hester Eisenstein: *A Dangerous Liaison? Feminism and Corporate Globalization*; Science and Society, vol. 69, № 3, 2005.
- <http://metamorphosis.mk/foom/urgenten-fond.html>
- http://www.dailymotion.com/video/x9xdr8_feminism-capitalism-and-the-cunning_news
- [http://www2.univ-paris8.fr/ef/documents/Fraser.FCH.\(GSPM\).doc](http://www2.univ-paris8.fr/ef/documents/Fraser.FCH.(GSPM).doc).
- Judith Butler: *Contingent Foundations* (London, 1994).

- *Legal Mechanisms for Cooperation and Participation* – документ за компаративните искуства за соработка помеѓу владите и НВО секторот во Унгарија, Естонија и Хрватска - подготвен од Катерина Хади-Мицева (Правен советник во ECNL - European Center for Not-for-Profit Law); Будимпешта, 2007. Извор: <http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=1906> [објавено: 17.XII.2007].
- N. Fraser: *Feminizam, kapitalizam i lukavstvo istorije*; „Perspektive“ – Policy Paper Rosa Luxemburg Stiftung - Southeast Europe, 02/2011. f. 8.
- Nancy Fraser: *Feminism, Capitalism and the cunning of History*; New Left Review - NLR 56, Mar-Apr 2009.
- ¹R. Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; Policy Paper of the RLF - 5/09, Berlin.
- Rainer Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; Policy Paper of the Rosa Luxemburg Foundation - 5/2009, Berlin.
- Richard Wilkinson и Kate Picket: *The Spirit Level: Why equality is better for everyone* [Духовното ниво – Зошто еднаквоста е подобра за сите?]; Penguin Books; London, 2009.
- Rilling: *Beyond the Crisis – Empowering the Public*; RLS Policy Paper - 5/09, Berlin.
- Sonia Alvarez: *Advocating Feminism - The Latin American Feminist NGO „Boom“* – кај N. Fraser: цит. труд.
- www.mahatma.tmar.biz – бр. II, 2007.
- Венко Андоновски: колумна „Господинот граѓанец“; Нова Македонија, бр. 21869 (23.XII.2009).
- Јованка Кепеска: „Бирографијата со сопствен јазик“ - Време, септември 2009.
- *Кратка историја на неолиберализмот – Дваесет години елитна економија; зголемени можности за структурни промени* е одржан на Conference on Economic Sovereignty in a Globalising World (24-26 март 1999).
- Леон Диги (L. Duguit): *Les transformations du droit public* [Преображају јавног права]; ПЛАТΩ (библиотека: „Епистеме“); Београд, 1997.